

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Відокремлений структурний підрозділ
“Педагогічний фаховий коледж
Львівського національного університету імені Івана Франка”

Мар’яна Нестер

**Праця в кутку природи
як засіб формування трудових умінь і навичок
дошкільників**

Методична розробка

Львів – 2020

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Відокремлений структурний підрозділ
“Педагогічний фаховий коледж
Львівського національного університету імені Івана Франка”

Мар’яна Нестер

**Праця в кутку природи
як засіб формування трудових умінь і навичок
дошкільників**

Методична розробка

Львів – 2020

*Схвалено методичною радою
Відокремленого структурного підрозділу “Педагогічний фаховий коледж
Львівського національного університету імені Івана Франка” (протокол №2
від 10 листопада 2020 року)*

Рецензент:

Кос Л.В. – голова циклової комісії викладачів фахових дисциплін
дошкільної освіти

Нестер М.В. Праця в кутку природи як засіб формування трудових умінь і
навичок дошкільників: методична розробка / М.В. Нестер. – Львів, 2020. – 51с.

У методичній розробці представлено працю як засіб ознайомлення дітей дошкільного віку з природою. Розкрито загальні характеристики методів ознайомлення дітей з природою, своєрідність праці дітей у природному середовищі; рослини і тварини кутка природи; види та зміст праці в різних вікових групах; догляд за рослинами та тваринами кутка природи. Особливе значення надається особливостям дитячої діяльності у природі; зміст і форми організації праці дітей в різних вікових групах, формування позитивного ставлення до праці у дитини – дошкільника; керівництво працею дітей дошкільного віку та безпека життєдіяльності під час праці в природі тощо.

Методична розробка пропонується студентам (спеціальність 012 – дошкільна освіта), вихователям закладів дошкільної освіти та викладачам фахових дисциплін дошкільної освіти.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ I	
ПРАЦЯ ЯК ЗАСІБ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПРИРОДОЮ	8
1.1 Загальна характеристика методів ознайомлення дітей з природою. Своєрідність праці дітей в природі.....	8
1.2 Рослини і тварини кутка природи у закладі дошкільної освіти.....	10
1.3 Види та зміст праці дітей в кутку природи в різних вікових групах.....	15
1.4 Догляд за рослинами кутка природи.....	17
1.5 Догляд за тваринами кутка природи.....	24
РОЗДІЛ II	
ОСОБЛИВОСТІ ДИТЯЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРИРОДІ	31
2.1 Праця в природі як самостійна діяльність дитини та її організація.....	31
2.2 Зміст і форми організації праці дітей різних вікових груп у природі.....	34
2.3 Необхідні дієві фактори у формуванні позитивного ставлення дошкільників до праці.....	38
2.4 Керівництво працею дітей дошкільного віку та безпека життєдіяльності під час праці в природі.....	41
ВИСНОВКИ	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	51

ВСТУП

“Світ дитини – це насамперед природа, яка оточує її в дитинстві, піклування матері і батька, казка, пісня. Спогади про цей світ складаються на все наступне життя, надають емоційного забарвлення усім прагненням, помислам, поривам”.

В. Сухомлинський

Природа - джерело найяскравіших вражень для людини, а праця в природі - ще один з доступних видів діяльності для дитини дошкільного віку. Це єдина праця, в результаті якої малюки виробляють матеріальні цінності – вирощують квіти, овочі. Її особливість в тому, що діти мають справу з живими об'єктами: рослинами, тваринами, які своїм станом реагують на дії.

Праця сприяє розумовому розвитку. Діти багато дізнаються про особливості рослинного та тваринного світів, про призначення засобів праці, інструментів, якими вони користуються. Педагоги, організовуючи працю в природі, урізноманітнюють діяльність дошкільників, що сприяє активному засвоєнню та використанню ними набутих знань, а отримані враження спонукають їх до активного обміну думками, сприяють формуванню суджень на основі аналізу результатів праці та порівнянь. Під час трудових дій відбувається розвиток усіх пізнавальних процесів — активного сприймання, уваги, пам'яті. Включається в роботу мислення, адже дитині потрібно порівнювати, зіставляти предмети, з якими вона працює, встановлювати найпростіші закономірності явищ тощо.

У два-три роки малюк ще не розуміє, що квіти і тварини чимось відрізняються від його іграшок. Тому, якщо дитина зриває листочки, кривдить тварин чи закопує в землю свої машинки і деталі конструктора, необхідно пояснити їй, що квіти і тварини живі, їм боляче і попросити малюка бережливо ставитися до рослин і тварин.

Чотирирічний малюк з ентузіазмом допоможе поливати, пересаджувати і

сприскувати рослини та доглядати за тваринами.

А ось п'яти чи шестирічній дитині можна довірити догляд за конкретною рослиною чи твариною. Це заняття йому точно сподобається! Пояснити, як часто треба поливати квітку чи годувати тварину, придбати маленькому помічнику дитячу лійку з довгим носиком.

Ненав'язливо стежити за діями малюка, не забувати похвалити за старанність і час від часу запитувати, як «поживає» його підопічний.

Дітям найлегше доглядати рослини, які можуть протягом довгого часу обходитися без води, наприклад за кактусами чи сенсев'єрою. Також можна спробувати об'єднати зусилля, виростити міні город на підвіконні. А вже через 2-3 тижні малюк побачить результат своєї праці.

Догляд за тваринами потребує певних знань про умови їхньої життєдіяльності та навичок виконання практичних дій. Недостатність або відсутність у дитини відповідних знань може заподіяти шкоду (нехай і ненавмисну) утримуваній істоті, а негативний наслідок спричинює зникнення інтересу до цього виду діяльності. Турбота про живих істот потребує розвиненого почуття відповідальності, відчуття значущості своїх дій, їх систематичності.

Мотив праці для дошкільнят повинен бути зрозумілим, відповідати його інтересам, можливостям та потребам. Примусове залучення всіх вихованців до чергування в кутку природи, до роботи на ділянках знижує педагогічну цінність цих заходів. Кожна дитина повинна сама обирати час, тривалість і зміст діяльності.

Вважається, що дівчатка більше схильні доглядати за рослинами, а хлопчики вибирають динамічний вид діяльності - догляд за тваринами.

Важливим моментом організації праці дитини у природі є не її участь в окремих етапах трудового процесу, а можливість простежити наслідки своєї роботи від початку до кінця.

Ставлення до природи є ставленням до самого себе, адже людина і природа якнайтісніше взаємопов'язані. Саме це дає повноцінне відчуття сенсу й неповторності життя.

Мета роботи: З'ясувати значення праці в кутку природи як засобу формування трудових умінь і навичок дітей дошкільного віку.

Об'єкт дослідження: процес праці в кутку природи в умовах закладу дошкільної освіти з метою формування трудових умінь і навичок дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження: трудові вміння і навички дітей у процесі праці в кутку природи.

Завдання:

1. Розкрити роль праці у кутку природи у закладі дошкільної освіти.
2. З'ясувати вплив праці на формування трудових умінь та навичок.
3. Висвітлити основні методи ознайомлення дітей з природою та особливості дитячої діяльності у природі.

Методична розробка рекомендована для студентів спеціальності “Дошкільна освіта”, вихователів, викладачів фахових дисциплін дошкільної освіти.

РОЗДІЛ І

ПРАЦЯ ЯК ЗАСІБ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПРИРОДОЮ

1.1 Загальна характеристика методів ознайомлення дітей з природою. Своєрідність праці дітей в природі

Пізнання дитиною навколишньої дійсності починається з відчуттів, які з'являються в процесі дії предметів і явищ природи на її органи чуттів. Діти повинні мати можливість подивитися об'єкти, доторкнутися до них, послухати, понюхати, відчутти їхню вагу.

У домашньому побуті, на прогулянках, в іграх і трудовій діяльності діти нагромаджують чуттєвий досвід під дією на них предметів і явищ природи.

Спілкуючись з природою, дитина сприймає її. Проте зовсім не завжди вона дістає конкретні уявлення про природу. Діти часто не помічають предмета або звертають увагу на його малоістотні деталі, неправильно називають те, що сприймають. Вихователь повинен звернути увагу дітей на головне в предметі, зв'язок його зі словами, якими воно називається.

Є різні засоби (форми, методи, прийоми) ознайомлення дітей з природою, їх вибір залежить від освітньо-виховних завдань, змісту програмного матеріалу і вікових особливостей дітей. Основними принципами, які визначають засоби здійснення поставлених завдань, є єдність виховання і навчання, наочність і активність у пізнанні дітей і ведуча роль вихователя. Керуючи процесом пізнання природи і набуття дітьми різних навичок і умінь, вихователь застосовує різноманітні методи і прийоми.

Слід віддати перевагу тим методам і прийомам, які забезпечують безпосереднє сприйняття дітьми природи і активне оволодіння навичками. До таких методів належить: спостереження, експеримент, праця, ігри. Поряд з цим, широко застосовуються методи, засновані на слові вихователя, - розповідь, читання художніх творів, бесіди, під час яких демонструються натуральні об'єкти чи їх зображення.

Методи і прийоми, які використовує в роботі педагог, поєднуються. Наприклад, спостереження - з бесідою, розповідь вихователя - з читанням художнього твору, експеримент - з працею.

Застосовуючи той чи інший метод, вихователь використовує багато різних прийомів. Так, наприклад, при проведенні бесіди в поєднанні зі спостереженням вихователь "наближує" об'єкт до дітей, порівнює його з уже відомим, вводить елементи гри, вживає прислів'я, приказки.

Ті самі прийоми можна використовувати у різних методах. Наприклад, порівняння застосовується під час спостережень, у дидактичних іграх, у бесіді, ігрові прийоми - при спостереженнях, у бесідах; показ, пояснення - при прищепленні трудових навичок, проведенні дослідів.

Різноманітність і ефективність методів і прийомів у роботі вихователя характеризує його майстерність.

Вибір методів і прийомів визначається змістом програми і залежить від природного оточення закладу дошкільної освіти, місця і об'єкта спостереження, а також від віку дітей і набутого ними досвіду.

У групах раннього і молодшого дошкільного віку особливе значення мають чуттєві сприйняття дітей. Тому основним методом тут буде спостереження. Дидактична гра, показ картин, іграшок відіграють велику роль у пізнанні дітьми природи.

Враховуючи конкретність мислення і невеликий досвід у дітей середньої групи, ознайомлення з природою слід більше унаочнювати. Для уточнення і закріплення утворюваних уявлень широко використовуються дидактичні ігри з природними предметами (листя, овочами, фруктами) чи їхніми зображеннями на малюнках, невеликі бесіди.

Ознайомлення дітей старшої групи з природою проводиться в основному за допомогою спостереження під час екскурсій, прогулянок, ігор і праці. У цій групі велике місце відводиться бесідам, розповідям вихователя з

використанням картин, кінофільмів, читанню художньої літератури.

Праця в кутку природи проводиться щоденно в години, призначені для праці. Ця робота поєднується зі спостереженням і сприяє набуванню дітьми знань про рослини і тварини, удосконаленню їхніх трудових навичок і умінь, вихованню любові до праці. Діти спостерігають за рослинами і тваринами, звикають бережливо ставитися до них, оволодівають елементарними трудовими навичками, привчаються працювати разом з дорослими, один з одним, а потім і самостійно.

Організація праці дітей залежить від їхнього віку. Діти першої молодшої групи лише спостерігають за тим, як вихователь доглядає за рослинами, а в другій молодшій групі вони вже самі беруть участь у цій роботі. У середній групі усі діти виконують окремі доручення вихователя. У старших групах їх виконують чергові під наглядом вихователя. Періодично можна залучати до праці в куточку природи усіх дітей.

Таким чином, через зміст праці у природі, скажімо, під час вирощування красивих квітів, задовільняються естетичні потреби дітей. Організація трудового процесу відповідно до вимог культури і естетики, використання результатів праці для

задоволення практичних потреб і радісних естетичних емоцій дає змогу педагогам ефективно здійснювати естетичне виховання дітей.

1.2 Рослини і тварини кутка природи у закладі дошкільної освіти

Одним з принципів організації кутка природи у закладі дошкільної освіти є змінність ряду об'єктів, що дає змогу підтримувати у дітей інтерес до них, збагачувати враженнями, формувати уявлення про життя представників рослинного і тваринного світу, бажання доглядати їх.

Програма за якою працює заклад дошкільної освіти передбачає відповідний добір рослин для кутка природи. Для молодшої групи це бальзамин, герань, фікус, аспідістра, гібіскус (китайський розан). У середній групі додаються

колеус, бегонія; у старшій - традесканція, плющ, сеткреазія, клівія.

Узимку багато радості дають дошкільнятам поява у групі квітучого ецхарісу - амазонської лілеї. Розглядаючи з дітьми красиві білосніжні квіти, що нагадують нарциси, зверніть увагу на їхній ніжний аромат. Квіткові стрілки немовби підтримує блискуче темно-зелене листя. Старшим дітям можна розповісти, що ця рослина примандрувала до нас здалеку, її батьківщина - Південна Америка, де в цей час панує літо.

Не менш яскраве враження залишає цвітіння азалії індійської: милує око маса білих і рожевих, червоних і темнолілових, а то й строкато забарвлених квітів, дивує форма пелюстків, суцвіть. Цікаво розповісти п'яти-шестирічним дітям, що називають азалію індійською тому, що привіз її колись з далекої Індії один сміливий капітан. Вона так сподобалась всім, що невдовзі її вже вирощували в різних країнах.

Значний інтерес у дітей викличе вигонка амариліса. Біологічною особливістю його є необхідність періоду спокою. Для цього квітку утримують два-три місяці (з жовтня до кінця грудня) у темному місці і припиняють поливання. Амариліс-мандрівник із жарких пустель. Там часто буває сильна спека і дуже довго, майже півроку не випадають дощі. Земля тріскає від спраги, рослини гинуть. Але у ґрунті залишаються цибулини, захищені, наче панцером, цупкою шкіркою. Коли починаються дощі, вони прокидаються від сну і розкривають чудові квіти, прикрашаючи хоч на короткий час пустелю.

Навесні окрасою кутка природи стануть різнобарвні фіалки. Розглядаючи з дітьми різної форми квітки, припущені листки з гарними вирізьбленими краями, можна розповісти, що знайшов її колись у далекій Африці вчений ботанік Сен-Поль Іллер. Сенполії (так їх називали на честь вченого) не люблять надто яскравого освітлення і потребують рівномірного поливання.

Улітку сім'ю кімнатних рослин доцільно поповнити квітучою фуксією, зефірантесом, ахіменесом, калерією багатською. Батьківщиною фуксії зі

своєрідними квітками-лінхтариками є Америка. Свою назву вона дістала від імені вченого ботаніка Фукса. Це - світлолюбива рослина.

Багато цікавих спостережень можна провести за квітучим зефірантесом, який у народі називають вискочкою. Прізвисько справедливе: квітконоси ростуть досить швидко і раптово розкриваються, з'являючи на світ лілійно подібні широко розкриті квіти білого або рожевого кольору (є зефірантес білий і зефірантес Ліндлея). Ціле літо можна милуватися цвітінням цієї рослини.

Ахіменес і калерія - мексиканські і гватемальські рослини - розкриваються влітку яскравими трубчастими квітами. Відцвівши, ахіменес жовтіє, тоді його треба винести з кутка природи. Бульбочки, що в горщику, зберігають у ґрунті, а наприкінці лютого їх виймають і висаджують у свіжу землесуміш. Розмножують ахіменес і калерію бульбочками та живцюванням пагонів.

Спостереження за яскравим цвітінням тимчасових мешканців кутків природи збагачуватимуть дошкільнят естетичними враженнями, виховуватимуть сенсорну культуру. Розповіді про рослини-мандрівниці допоможуть педагогам розвинути у дітей пізнавальні інтереси, сформувані початкові географічні уявлення.

Велике значення для виховання у дітей гуманітарних почуттів має постійне спілкування з тваринами - мешканцями кутка живої природи у садку.

Мешканців живого кутка добирають за принципом їх демонстративності, безпеки для дітей, невибагливості до умов утримання. Не слід захоплюватися кількістю. Краще взяти кількох тваринок, які живуть і розмножуються у неволі. Кожну нову тваринку належить певний час (до тижня) потримати ізольовано або поспостерігати за станом її здоров'я. Однак нізащо не можна лякати дітей й можливими хворобами тварин, викидати на їхніх очах принесену живу істоту. Адже паростки доброти так легко знищити і так важко потім знову виростити їх на мертвому ґрунті.

Особливий інтерес до дітей викликають ссавці. З них для живого кутка

насамперед придатні морська свинка, сирійський або золотистий хом'ячок, кролик.

Це загалом невибагливі тварини, але слід враховувати деякі особливості догляду за ними.

Морських свинок можна тримати по кілька штук - один самець та кілька самок (двох самців разом тримати не можна, бо вони битимуться). Мешкати вони можуть і у простій клітці, хоча добре б зробити і спеціальні просторі садки з високими стінками (відкриті згори). Морська свинка належить до ряду гризунів. Морською її назвали тому, що її завезли з-за моря, а свинкою - за те, що її крик нагадує крик поросяти. Звичайно, морські свинки двобарвні, проте інколи бувають і трибарвні.

Птахів тримають у клітках і спеціально зроблених вольєрах. Дехто вважає, що можна восени взяти птахів з природи, перетримати їх зиму, а навесні випустити на волю. Це помилкова думка. У неволі птахи втрачають інстинктивну обережність, і відвикають самі добувати їжу, і, повернувшись у природне середовище, здебільшого гинуть. Для живого кутка краще добирати птахів, які вже давно утримуються в штучних умовах. Це канарки, амадини, хвилясті та інші папуги.

Хвилястий папужка - пташка з яскравим оперенням. Кінчики пір'я на голові, спині і крилах вкриті хвилястими смугами - звідси і пішла назва цих папуг. Тримають цих птахів окремими парами у сажках або по дві-три пари у просторих вольєрах. Зеленушка, лісова канарейка - свою назву ця пташка дістала через жовто-зелене забарвлення і через схожість її співу зі співом справжньої канарейки. У південних районах зеленушка, - осілий птах, у північних - перелітний.

Птахів краще брати в молодому віці, коли батьки припиняють їх підгодовувати або коли можна вже визначити їхню стать.

З рептилій найкраще у неволі живуть черепахи-степові, невеликі болотяні та червоновухі, болотяна жаба, ящірка-прудка.

Болотяна черепаха має на спині плоский спинний щит, між пальцями - плавальна перетинка. На зиму заривається у мул і залягає у сплячку.

Ящірка прудка уникає вологих місць. Самка зверху зеленистого кольору, з круглими світлими плямами по боках, самець зверху яскраво-зелений; черевце у самок біле, самців - зеленкувате. Прудка ящірка відкладає в пісок яйця, з яких на початку серпня появляються малята.

Окрім постійних мешканців, у живому кутку можуть з'являтися й тимчасові, яких тримають для спостережень кілька днів, а потім випускають у те саме місце, де взяли. Це можуть бути водяні й сухопутні жуки, інші комахи (жук-плавунень, водолюб, сонечко, хрущ).

Цікавим об'єктом може слугувати дубовий шовкопряд - великий гарний метелик, якого давно розводять у штучних умовах.

Забезпечити шовкопряда кормом (листям дуба) також не важко, а дітям буде цікаво подивитися, як велика гусінь їсть листочки, як плете шовковий кокон, як потім з нього вилазить незграбне створіння, розправляє зморшкуваті клаптики і на очах перетворюється на красивого легкокрилого метелика.

Серед тимчасових мешканців можуть бути і тритони, і жаби ропухи. Поспостерігавши кілька днів за ропухою в тераріумі, діти побачать, яка корисна вона для природи, адже вправно розправляєтсья зі шкідниками.

День-другий може погостювати у дитсадку і їжачок. Але не більше, бо слід пам'ятати: беручи цю тварину з природи навесні, ризикуєш залишити на загибель маленьких їжачат, а осіннє тривале утримання може перешкодити їжачкові вчасно підготуватися до зими.

Отже, куток природи має радувати око, прикрашати інтер'єр. Зрештою, об'єкти у кутку природи повинні розміщуватися так, щоб діти могли вільно підходити до них, спостерігати та доглядати за ними.

1.3 Види та зміст праці дітей в кутку природи в різних вікових групах

Праця як метод освітньо - виховної роботи в закладі дошкільної освіти має велике значення. Маючи справу безпосередньо з предметами і явищами природи, діти набувають конкретні знання про неї, встановлюють деякі зв'язки між розвитком тварин і доглядом людини за ними. Систематична праця у кутку природи сприяє формуванню в дітей високих моральних якостей.

Посильна фізична праця сприятливо впливає на загальний розвиток дітей, удосконалює функції їхніх аналізаторів і насамперед рухового.

Праця в закладі дошкільної освіти застосовується в повсякденному догляді за рослинами і тваринами в кутку природи. Проте працю дітей не можна перетворювати у самоціль. Виховуючи у дітей ті чи інші навички, треба розширювати і закріплювати набуті ними знання про природу. Так, наприклад, перед сівбою діти повинні роздивитися насіння (форму, розмір, колір), перед садінням живців повторити назви частин рослини (стебло, листя, квітки). Будь-який прийом вихователь повинен пояснити і показати. Потім цей прийом повторюють двоє-троє дітей середньої групи і один чи двоє старшої. Тільки після цього можна приступити до виконання цього прийому усією групою. Постійне використання тих самих прийомів веде до утворення трудової навички і забезпечує успішне вирощування рослин і догляд за тваринами.

До основних прийомів, використовуваних у трудовому навчанні дітей, належить приклад самого вихователя, доручення дітям різних трудових операцій і перевірка їх виконання, оцінка проробленої роботи вихователем і усією групою.

У першій молодшій групі мешканців кутка природи доглядає вихователь у присутності дітей, які допомагають йому: приносять поливальницю, поливають рослини, годують рибок тощо.

У другій молодшій групі діти самі, але під наглядом вихователя, щоденно годують рибок, поливають квіти.

У середній групі залучаємо дітей до участі у догляді за рослинами й

тваринами в кутку природи: розпушувати землю в горщиках, поливати квіти, мити листя, годувати рибок, пташок, але при цьому слід враховувати індивідуальні властивості дітей. Деяким з них треба давати нескладні доручення: нарізати для кроликів моркву, подивитися, чи поїли тваринки. Звичайно діти охоче виконують такі доручення, одночасно помічаючи особливості і звички тварин.

У старшій групі доглядати за тваринами і рослинами в кутку природи, готувати і засипати корм птахам, тваринам (різати моркву, буряк, картоплю), годувати кроликів, мити годівниці, напувалки, вирощувати в кутку природи зелену цибулю, петрушку, кріп (у узимку). Формуємо уявлення про способи розмноження кімнатних рослин: живцювання, цибулинами-дітками, діленням куща, насінням, вміння пересаджувати рослини в зазначений спосіб. Заохочуємо заготовляти на зиму корм для птахів, підгодовувати їх. Практикується і чергування дітей невеликими групами (по двоє-троє). Це найбільш поширена форма застосування праці, оскільки вона виховує в дітей відповідальність за доручену справу. Чергують по-черзі усі діти. З допомогою вихователя вони доглядають і поливають рослини у кутку природи протирають їх листя, годують риб і інших тварин, чистять клітки, сіють овес для птахів. Здаючи чергування, діти повинні розповісти, що вони робили і що спостерігали. Це привчає їх уважніше ставитися до своїх обов'язків.

Час від часу вихователь проводить у кутку природи роботу разом з дітьми усієї групи, наприклад, періодично організує миття кімнатних рослин. При цьому мити кожну рослину доручає двом дітям. Він нагадує дітям, як це треба робити.

Протягом року вихователь стежить за тим, щоб діти бережливо ставилися до тварин і рослин, які є в кутку природи, працювали акуратно, дружно, завжди доводили до кінця почату справу.

Такий зміст дитячої праці сприятиме всебічному розвитку особистості

дитини.

В закладі дошкільної освіти дитина завжди зможе знайти для себе корисну справу, відчутти себе потрібною, самостійною, вмілою особистістю. У неї формуватиметься природне бажання діяти результативно.

Залучаючи дітей до праці, варто орієнтуватися на їхній емоційний стан. Ні в якому разі не робити трудові завдання засобом покарання, шантажу чи тиску на дитину. Особливо важливим є ставлення вихователя до результатів дитячої праці-усе, що зроблено руками дитини, має бути використаним за призначенням. Кожна справа об'єктивно й доброзичливо оцінена.

Таким чином, організовуючи працю в кутку природи, вихователь повинен забезпечувати всебічний розвиток дітей, допомагати їм знайти упевненість в своїх силах, сформувати життєво необхідні вміння і навички, виховувати відповідальність і самостійність.

1.4 Догляд за рослинами кутка природи

Рослини для живого кутка потрібно добирати відповідно до програми за якою працює заклад дошкільної освіти, беручи до уваги вік дітей. Так, для зеленої оздоби молодшої та середньої груп добирають невибагливі й нескладні за будовою рослини - з великим зеленим листям, добре вираженим стеблом, великими квітками. У старшій групі діти знайомляться з рослинами, листя яких може мати різне забарвлення, видозмінене стебло тощо. За такими рослинами важче доглядати, але це старшим дітям під силу.

Як правило, у приміщеннях закладу дошкільної освіти тепловий режим відповідає вимогам більшості кімнатних рослин. Більш прохолодного повітря взимку потребують цикламен, фуксія, пеларгонія зональна (так цикламен швидко відцвітає, скидає листя та пуп'янки при температурі вищій за 10-12° С). До того ж листя пеларгонії зональної та запашної можуть викликати явища

алергії, особливо у маленьких дітей. Отже, цими рослинами краще озеленити хол чи коридор.

Вирощувати рослини найкраще у керамічних горщиках, але не пофарбованих олійною фарбою. Фарба погіршує доступ повітря до коріння, а також водний режим. Поливають рослини відстояною протягом доби водою, в такий спосіб, щоб вона проникла крізь землю на піддон. Приблизно за годину зайву воду необхідно злити. Навесні та влітку, коли рослини інтенсивно ростуть, полив збільшують. Узимку ж обмежують, особливо коли в приміщенні прохолодно.

Велике гладке листя очищають від пилу вологою ганчіркою, а тонке, ніжне миють під душем з лійкою. Навесні та влітку рослини необхідно збризкувати. Це краще робити кип'яченою, відстояною водою, бо від сирої водопровідної на листі можуть утворитися білі плями.

З рослинами, які мають ворсисте листя належить поводитися обережніше. Після миття чи збризкування його висушують у затінку, бо на сонці крапельки води можуть викликати опіки.

Неодмінно належить подбати про освітлення зелених кутків природи. У затемненому місці добре почуваються аспідистра, більшість видів бегонії, кімнатний виноград (цисус антарктичний та ромбічний), монстера (всі види), філодендрони, деякі види пеперомій, плющі, традесканція білокріткова, фікуси. Більше світла потребують аспарагус пірчастий, ахіменес, бальзамін, бегонія, гемантус білокрітковий, глоксинія, драцени, каменеломки, клівія, колеуси, папороті, синдапсус, хлорофітум (але й ці рослини не витримують прямих сонячних променів).

Найбільше люблять світло амариліс, дефірантес, гіпеаструм, а також алое, кактуси тощо. Треба лише пам'ятати, що навесні кактусам надлишок світла може зашкодити, тому у цю пору їх краще тримати у затінку і при звичаявати до сонця поступово.

На сонячне вікно можна поставити також пеларгонію, бегонію вічноквітучу та клубневу, аспарагус Шпенгера, аукубу, сансев'єру, фуксію, цикламен, розан китайський. На літо розан китайський та фуксію можна висадити у відкритий ґрунт (прикопати у горщиках). Влітку добре почувається у квітниках і пеларгонія зональна.

Пересаджувати рослини найкраще весною. Перед пересадженням рослин їх треба добре полити, щоб уся земля наситилася водою. Потім беруть у праву руку горщик, а стебло рослини пропускають між вказівним і середнім пальцем лівої руки. Перевертають горщик і злегка постукують ним об край столу. Земля з горщика, звичайно, легко випадає. Після того як земля з рослиною вийде з горщика, треба добре оглянути коріння. Якщо його не дуже багато і воно не дуже обплутало землю, рослину вміщують у той самий горщик. Якщо ж земля дуже обплетена корінням і воно здорове, цю рослину можна пересадити у більший горщик (за розміром такий, щоб попередній горщик входив у нього майже щільно). Горщики краще брати нові. Проте можна використовувати і старі горщики, попередньо добре вимиті гарячою водою і прожарені.

Пересаджування - найвідповідальніший момент. Головне - не зрушити землю на корені. Для цього потрібно: щедро полити саджанці, щоб земля трималася купи; обережно відкинути землю навколо коріння, бажано з чотирьох сторін (лопаткою); під сформовану брилу землі з корінням обережно підвести вила (якщо брила землі велика і важка, це треба робити удвох двома вилами, з двох сторін); відокремити брилу саджанцем і не випростовуючи його, у тому ж положенні обережно, щоб не струсити ґрунт, - принести до місця садіння.

Землю біля коріння обережно розпушують загостреною паличкою, щоб звільнити від неї коріння. Якщо коріння загнилося, то всю стару землю треба змити, а хворі частини коріння обрізати гострим ножем. Порізи на коріннях слід засипати товченим вугіллям. Вибравши горщик, прикривають у ньому

водоспускний отвір черепком і насипають на дно трохи піску і стільки землі поверх нього, щоб шийка рослини була трошки нижче від краю горщика. Простір між коренем і стінками горщика засипають землею. Обережно випрямити саджанець і тут же підсипати ґрунт, полити, знову підсипати і полити. Поливають доти, доки вода, промочивши увесь ґрунт, покажеться з водоспускного отвору.

Якщо трапиться, що восени чи взимку горщик розіб'ється, то пересаджувати рослину не можна. Розбитий горщик слід поставити в інший, цілий, і вільне місце між стінками горщиків засипати піском або зробити перевалку.

Для вирощування сіянців у кімнаті насіння овочевих культур висівають у ящики заввишки 8-10см, завширшки 30-35 і завдовжки близько 50см. На дно ящика шаром 1см насипають дрібні камінчики для дренажу, а потім заповнюють його парниковою землею (дві частини перегною, 1 — дернової землі, 1 - піскової землі). Насипану ґрунтосуміш вирівнюють і злегка ущільнюють. Лінійкою роблять неглибокі (0.5-1см) борозенки на відстані 3-4см, у які через 1-2см висівають насіння. Потім борозенки загортають і поливають теплою водою.

Горщикову розсаду в сухому й світлому приміщенні (за винятком огірка, кабачка, патисона, гарбуза та дині) можна зберігати впродовж тижня і більше. При цьому ґрунтосуміш у насипних ємкостях або торфоперегнійних горщиках має бути підсушеною, але не настільки, щоб рослини в'янули. Температуру повітря під час зберігання розсади слід підтримувати на рівні 5-7° С.

Горщикову розсаду огірка, кабачка, патисона, гарбуза, кавуна й дині не слід зберігати більш як один-два дні. Разом з тим ґрунтосуміш у насипних ємкостях і горщиках повинна мати оптимальну вологість. Відносна вологість повітря під час зберігання не повинна знижуватися більш ніж до 75%, а температура повітря має становити 10-12° С. Безгорщечкову розсаду можна зберігати впродовж 2-5 днів за температури 5-7 ° С у вологих приміщеннях навіть без

світла.

Під час зберігання розсади на світлі та перевезення її на певну відстань кореневу систему слід обгорнути вологою ганчіркою або папером, а зверху ще й поліетиленовою плівкою (краще темною) з перфорацією для вільного газообміну та зменшення випаровування вологи.

Після зимового спокою, з початком росту, рослини треба щедро поливати через день так, щоб вода проходила на піддон, звідки її зливають. З настанням осені, коли припиняється ріст рослин, поливають їх рідше. При надмірній вологості земля починає пахнути, коріння починає гнити і рослина може загинути. Найкраще воду лити у підставку під вазоюнок: тоді волога не буде застоюватися і коріння не гнитиме. Рослина сама візьме стільки вологи, скільки їй треба.

Рослини, які знаходяться в сухому і теплому приміщенні, поливати треба частіше, ніж ті, що утримуються в прохолодному і вологому приміщенні. У похмурий і прохолодний день - поливати менше ніж у ясний. Рослини, які ростуть у маленьких горщиках, поливають частіше, ніж ті, що ростуть у великих, а ті, що цвітуть, - частіше, ніж ті, що не цвітуть. Цибульні поливають так, щоб вода не втрапляла на цибулину, краще з піддону; у період спокою рослини, що скинули листя, поливати не треба.

Весною і влітку рослини краще поливати увечері. А восени і зимою - вранці. У велику спеку поливати слід вранці і увечері. Для поливання можна брати річкову, дощову чи водопровідну воду кімнатної температури. Кип'ячену воду для поливання використовувати не можна. Тропічні рослини слід поливати теплою 20-25° С водою. При поливанні носик поливалки повинен торкатися краю горщика.

Раз на тиждень рослини треба мити. Для цього горщик ставлять у таз, рослину поливають теплою водою і кожен її листок обережно протирають вологою ганчіркою. Шкіристе листя, наприклад, листя фікуса, промивають

мильною водою, при цьому мильна піна не повинна потрапляти на ґрунт у горщику.

Тропічні та інші рослини зі щільним і шкірястим листям весною і влітку щоденно оббризкують водою кімнатної температури з пульверизатора чи невеликої поливалки з густим ситечком. Рослини з волосинками на листі обприскувати не можна. Знімати з них пил треба м'якою щіточкою.

Для нормального життя і розвитку рослинам потрібні азот, фосфор, калій, залізо. При недостатній кількості азоту уповільнюється ріст рослин і вони погано ростуть. Брак заліза викликає блідість листя.

Найкращим органічним добривом є гній. Він збагачує ґрунт азотом, фосфором, калієм. Крім того, під його дією ґрунт розпушується, стає водопроникним і повітропроникним.

У квіткових магазинах продаються готові суміші мінеральних добрив, які використовуються відповідно до інструкції, що додаються.

Підживлювати рослини починають весною (раз у два тижні), як тільки вони почнуть рости. Припиняють підживляти у серпні. Підживлювати краще в похмуру погоду чи увечері, на ніч. Перед підживленням рослини поливають чистою водою. Підливаючи рослини живильним розчином, треба стежити за тим, щоб розчин не потрапив на рослини. Після поливання рослини живильним розчином її знов слід помити чистою водою. Щойно пересаджену і хвору рослину підживлювати не можна. Надмірне підживлення може призвести до загибелі рослин.

Живець — це частина стебла, коріння чи листка. Теплиці для живців кімнатних рослин виготовляють зі старого акваріума, приробивши до нього скляну кришку.

Живці, заготовлені на початку зими, зв'язують у пучки за сортами, прив'язують етикетки з написами сортів. Зберігають їх у підвалі при температурі 0-3° С. Пучки ставлять вертикально зарізами вниз, з боків їх

обгортають тирсою або піском, які підтримують у вологому стані. Якщо немає підвалу, живці до випадіння снігу зберігають у неопалювальному приміщенні загорнутими в вологу мішковину, а потім у плівку.

Після випадання снігу живці звільняють від упаковки й переносять у сніговий бурун. Щоб бурун весною танув повільніше, його роблять з північного боку, або біля високого паркану й укривають торфом, тирсою і т.д. Після танення снігу у буруні живці слід знову загорнути в вологу тканину і плівку до щеплення зберігати на землі в холодному місці. При появі плісняви живці й тканину промити холодною водою. Якщо тканина просохла, її зволожують.

Для проведення живцювання добирають з дітьми такі рослини, живці яких легко вкорінюються (традесканція, герань, бегонія завжди квітуча, фуксія). Живці краще брати з верхівок бокових пагонів, на яких немає бутонів.

Живці від 3-10см. завдовжки зрізують гострим ножем під вічком так, щоб на кожному з них було дві-чотири бруньки або листки. Живці бегонії і фуксії висаджують у горщики або ящики з велико-зернистим вологим піском до якого додають торф. Висаджувати ці живці краще навскіс, неглибоко, поближче до стінок горщика чи ящика. Ящик прикривають склом для того, щоб створити вологу атмосферу, в якій рослина вкорінюється швидше. Живці гортензій, герані і традесканцій вкорінюються у будь-якій землі і прикривати їх не потрібно. Живці фікуса краще вкорінюються у воді.

Догляд за рослинами, окрім поливу, збризування та пересаджування, передбачає й формування крони. Так необхідно обрізати чи вчасно прищипувати кущики фуксії, пеларгонії, аукуби, кімнатного клена, розану китайського, деяких бегоній. Недовговічні (традесканцію, сеткреазію, бегонію) необхідно час від часу поновлювати, вирощувати молоді рослини з живців.

І ще одне загальне правило: рослини в кімнатах мають бути захищені від протягів, а також від прохолодного повітря, що надходить з відчиненої квартирки.

Отже, в процесі систематичного догляду за рослинами в кутку природи вихователь формує в дітей певні трудові навички, вчить уважно відноситись до мешканців куточка, турбуватися про живі організми, укріплюючи таким чином в дітей інтерес до природи, наполегливість за досягнені результати.

1.5 Догляд за тваринами кутка природи

Вибір живої істоти у куток природи - справа дуже відповідальна. Ця істота даруватиме дітям радість спілкування та наповнить їхнє дозвілля приємними турботами.

Купуючи тварину чи птаха, людина бере на себе відповідальність за живу істоту, турботу про неї й має бути готова до того, що треба буде миритися з деякими невигодами. Незнання чи недбалість можуть обернутися для тварини стражданнями.

Насамперед слід виділити окрему кімнату - світлу, теплу і добре вентилявану: краще з вікнами на південь чи схід. Якщо не можна виділити окремої кімнати для живого куточка використовують світлі (непрохідні) частини коридору, Відокремленні скляною перегородкою або (у крайньому разі) одну-дві полиці у затишному освітленому місці, де б діти не мали змогу безконтрольного доступу до тварин. Бажано також, щоб у приміщенні, де оселився живий куточок був кран і злив. Це значно полегшує догляд за тваринами. З меблів, окрім полиць та стелажів, потрібен робочий столик, шафа для інвентаря (відер, шлангів, інструментів, посуду), шафка чи поличка для зберігання корму для тварин.

Для тварин, які живуть у неволі, велике значення має чистота, світло і чисте повітря. Тому необхідно щодня чистити і прибирати поверхню ґрунту в терарії, збризкувати рослини, протирати вологою ганчіркою скляні і дерев'яні стінки, пісок і камінці треба періодично прожарювати.

Недостатня кількість світла і тепла призводить більшість мешканців терарію до того, що вони ціпеніють. Черепахи і ящірки їдять і бувають рухливі тільки при температурі понад 18-20° С.

Чомусь вважається, що черепахи - тварини, за якими дуже легко доглядати. Але насправді це не так. Якщо погано доглядати черепаху, вона стає малорухливою, впадає в заціпеніння і гине. Водні черепахи потребують більше води і менше суші. Можна додати декоративні елементи, а на них поставити рослини.

Головне у тераріумі, крім води і піску, - лампа для обігрівання. Вона повинна працювати весь день. Температура під лампою до 30° С тепла. Лампу треба помістити в одному куті тераріума або над сушею. Над водою має бути прохолодніше.

Черепахи їдять усі фрукти, а також капусту, огірки, помідори, моркву, салат, кульбабу, конюшину, молоді листки дерев, м'ясо, нежирний сир, варені яйця, дуже люблять геркулес (його не треба варити, достатньо просто залити водою). Сухопутні черепахи їдять дощових черв'яків, слимаків, але лише садових, з яких попередньо треба зняти мушлю. Режим харчування залежить від віку черепахи. Молодих черепах треба годувати щодня, переважно тваринною їжею. А от у раціоні дорослих черепах має переважати рослинна їжа, годувати їх треба через день, але щедро.

На зимову сплячку можна відправляти лише здорову, добре відгодовану тварину. Треба тиждень не давати черепаці їсти. Після голодування перенесіть тваринку у прохолодніше приміщення - щоб за декілька днів температура тіла у неї знизилась до 8-10° С тепла. Після того черепаху треба покласти у спеціальний ящик для зимування. Його можна зробити з дошок і фанери. Ящик накрийте кришкою. В ній треба зробити декілька невеличких вентиляційних отворів. На дно ящика насипте шлак або дрібну гальку (шаром 15см), зверху - сухий пісок, на нього - сухе листя, сіно, мох. Температура повітря має бути приблизно 5° С тепла. Черепахи не витримують мінусових температур - так

вони можуть заснути навечно... Навесні ящик переносять у теплу кімнату і за якийсь час переводять черепах, які прокинулися, у тераріум.

Для того, щоб запобігти захворюванням шкіри, мешканцям терарію, корисно періодично купати протягом 20-30 с. у слабкому розчині перманганату калію при температурі 25-30° С, не занурюючи при цьому у розчин їхні голови.

Кормом для різних жаб і ящірок є дрібні комахи, слимаки, мотиль, дощові черви, шматочки сирого м'яса, наколоті на паличку, яку пересувають перед очима тварини. Ящірок звичайно годують удень на сонці; жаби краще їдять увечері.

Для утримання птахів потрібні чисті приміщення, добре організований догляд, правильний добір корму. Маленьких пташок тримають у клітках, великих - у сажках або вольєрах.

Клітки для птахів повинні бути прості, без різних прикрас, краще чотирикутні, з куполоподібним або плоским верхом. Дно клітки роблять подвійним: нижнє нерухоме - з дощечок чи фанери, а верхнє висувне - з оцинкованого заліза з дерев'яними бортиками; стінки і верх кліток роблять з металевих прутиків, закріплених на дерев'яному каркасі. Відстань між прутиками - 10-12мм. У клітці закріплюють три-п'ять жердинок, зроблених з гладенько виструганих паличок діаметром 6-8мм. Розміщують жердинки так, щоб вони не знаходилися над годівницею і поїлкою. На дно клітки насипають шар чистого сухого піску. Корм слід класти не рідше двох разів на день. У клітках повинна бути і поїлка. Раз, а влітку двічі на день, у неї наливають чисту, свіжу воду. Щодня в клітку ставлять купальню з водою і забирають її після того, як птахи купаються. Корисно інколи випускати птахів з клітки в кімнату.

Прибирають у клітці щодня. Теплою водою споліскують і на сухо витирають поїлки і годівниці. Разів два на місяць у клітці міняють пісок і витирають вологою ганчіркою усі дерев'яні деталі. Навпроти клітки не повинно

бути кватирок, бо птахи погано переносять протяги.

Правильне харчування будь-яких пташок має велике значення для їх росту, розвитку та розмноження. Надмір чи нестача хоча б однієї конче потрібної речовини в раціоні папужки чи канарейки може призвести до порушень обміну речовин в організмі та серйозних хвороб.

Зернові суміші - це основа раціону пернатих. До 60 % цих сумішей становить просо: біле, жовте, сіре та червоне. Друга важлива складова — овес, який містить багато білків та вуглеводів. Частину вівса бажано давати у запареному вигляді. Для цього овес 10-15 хвилин кип'ятять у трохи підсоленій воді, потім воду виливають, а овес просушують. Канаркове насіння найкраще підходить для дрібних пташок. Також папужки і канарейки люблять насіння подорожника. Дуже поживною є кукурудза. Дрібним папушкам її дають у пророслому чи вареному вигляді. У зернову суміш бажано додавати насіння соняшника, волоські та кедрові горіхи (20 відсотків раціону).

Соковиті рослинні корми - це фрукти, овочі, ягоди та свіжа зелень. Вони багаті на вітаміни та мінеральні речовини, тож мають бути обов'язковою складовою папужок. Найбільше пташки люблять солодкі яблука, персики, дині, кавуни. З овочів варто давати моркву та варену картоплю, яка особливо смакує великим папугам. Також ці птахи дуже люблять горобину та сухофрукти. Протягом року треба давати і зелень - листя салату, кульбаби чи подорожника. Папуги потребують тваринної їжі - сиру, варених яєць, личинок комах. Сир має бути тільки свіжим та не кислим. Ще можна давати вимочений у молоці білий хліб.

Пташкам також готують м'які корми. Наприклад, суміші з тертої моркви, товчених сухарів, вареного яйця та сиру. Щоби пернатий улюбленець ріс здоровим, його організму конче потрібні: протеїни, які містять білки. Білки сприяють оновленню клітин, формуванню м'язової тканини та росту пір'я. Особливо багато білка потребують молоді птахи та птахи у період

розмноження.

Пам'ятайте, що папуга дуже добре розрізняє інтонацію людського голосу. Тож пташка безпомилково вгадуватиме, поганий у вас настрій чи хороший.

Акваріум у закладі дошкільної освіти має бути виготовлений з органічного скла, а його декоративну підставку належить закріпити до стіни. Місце для акваріума добирають так, щоб світло з вікна потрапляло на передню або бічну стінку. Кількість риб у акваріумі визначається приблизно так: на одну невелику рибу має припадати від 5 до 10 літрів води. Годувати їх можна ряскою, листям кульбаби, дощовими черв'яками або сухим кормом. Кращим кормом для мешканців акваріума є живий корм: личинки комах, мотиль, черви, дафнії. Годувати риб треба щодня, у певний час. Корму потрібно класти стільки, щоб через 15-20 хвилин риби з'їдали його весь. Сухі корми зберігають у герметичному посуді.

Акваріум треба тримати у чистоті. При появі на поверхні води білого нальоту його видаляють, кладучи на поверхню води аркуш чистого паперу. Бруд і залишки корму з дна видаляють скляною трубкою.

Двічі на тиждень в акваріум доливають води так, щоб рівень води у ньому не знижувався. Раз-два на рік воду міняють повністю. При цьому тварин і рослин виймають, зливають усю воду, промивають пісок і рослини. Тварин в акваріум можна пускати лише через кілька днів після того, як налито воду і посаджено рослини. Не забудьте також прочистити під проточною водою фільтр. Стінки акваріума не варто мити хімічними засобами. Просто потріть їх дрібненькими камінцями з дна.

При доброму догляді риби в акваріумі будуть здорові і довго жити. Хворіють вони внаслідок несприятливих умов життя - різних коливань температур, недостатньої кількості кисню у воді і присутності грибків-паразитів. Щоб запобігти цьому, треба наливати воду в акваріум такої самої температури, якої вона була до заміни.

В разі недостатньої кількості у воді кисню риби впливають на поверхню і хапають атмосферне повітря. Щоб не допустити цього, треба частіше накачувати у воду повітря.

З невеликих звірів у закладах дошкільної освіти тримають білок, їжаків і морських свинок, їх можна тримати у клітці чи будь-якому ящику з кришкою з дротяної сітки і висувним дном. Клітку щодня треба чистити, міняючи підстилку (тирсу, листя, соломку), а кормушку і поїлку промивати.

Білку (краще молоду) тримати у вольєрі. Там для неї влаштовують гніздо з вати або з моху, і закріплюють товсті міцні сучки, по яких вона стрибає. Вольєр треба щодня чистити і її підлогу посипати свіжою тирсою. Для білки запасують лісові і кедрові горіхи, ялинове і соснове насіння, гілки дерев. Зрідка їй дають соняшникове насіння, сушені розмочені гриби, моркву, яблука, сирі яйця, їй необхідні також вода і молоко. Годують білку двічі на добу. Вранці (8-10 годин) їй дають горіхи або ялинову шишку із зерном; удень (16-18 годин) горіхи і соняшникове насіння, шматочки моркви. Недостатня кількість вітамінів у їжі може призвести до паралічу задніх ніг у білки. Щоб запобігти цьому в кормовий раціон тварини добавляють облиті окропом сушені білі гриби і шматочки яблук.

Їжака годують сирим м'ясом, свіжою рибою, молоком, яблуками, вареною картоплею, натертою морквою.

Морській свинці потрібне денне світло та постійний приплив свіжого повітря. У клітці має бути "будиночок" для відпочинку і сну, без дна й з отвором збоку. А от "колеса" бути не повинно, на такому атракціоні вона може покалічитися.

Свинки не люблять дуже яскравого світла, тому частину клітки варто притінити. Чистити клітку треба двічі на тиждень.

Морську свинку можна годувати вівсом, ячменем, коренеплодами, сіном, листям гороху і кульбаби. Рекомендується давати свіжі гілки верби, тополі,

ялини і кормову суміш, до якої входять подрібнений овес, пшеничні висівки і житня мука, облиті окропом. Можна годувати звірят змоченим у молоці хлібом. Для морських свинок шкідлива несвіжа залежана в купах мокра трава. Вагітній самці дають грудкувату сіль і рідину (воду, молоко).

Отже, потрібно пам'ятати, що під час утримання тварин у кутку природи слід створювати для них близькі до природних умови, забезпечувати природними кормами, враховуючи конкретний характер мислення дітей і потребу формування у них реалістичних уявлень.

РОЗДІЛ II

ПРАЦЯ ЯК ЗАСІБ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПРИРОДОЮ

2.1 Загальна характеристика методів ознайомлення дітей з природою. Своєрідність праці дітей в природі

Організація взаємодії дошкільнят з об'єктами природи у докільці потребує аналізу й урахування основних закономірностей їхньої діяльності. Дитині змалечку притаманна активність, яка проявляється у рухових діях. У перші роки життя малюка не мета спрямовує його дію, а самі дії підказують мету. Дитина спочатку діє, а вже потім намагається збагнути те, що робить.

У три-чотирирічного дошкільняти ще недостатньо розвинута здатність контролювати себе. Йому важко спрямовувати свої почуття та дії певним чином і утримувати їх до отримання потрібного результату. На думку фахівців, за умови відповідного виховання лише шести-семирічна дитина може ставити перед собою певну мету й досягати її.

Праця у природі як самостійна діяльність дитини неоднозначно оцінюється в дошкільній педагогіці та психології.

Догляд за живими істотами потребує певних знань про умови їхньої життєдіяльності та навичок виконання практичних дій. Недостатність або відсутність у дитини відповідних знань може заподіяти шкоду (нехай і ненавмисну) утримуваній істоті, а негативний наслідок спричинює знищення зацікавлення до цього виду діяльності.

При організації дитячої праці необхідно:

1. Підготувати дітей до конкретної трудової справи:

- провести попередню бесіду, що налаштовує дітей на дієву допомогу природі і людям;

- створити необхідну установку на майбутній процес трудової діяльності;
 - визначити конкретну програму дій, підготувати знаряддя праці;
2. Чітко розподілити доручення, оптимально вибрати місце і спосіб дій вихованців;
 3. Контролювати правильність і точність дій малюків у природі, підтримувати ініціативу;
 4. Всі трудові справи, що пропонуються дітям, мають відповідати таким вимогам:
 - бути посильними для дітей певного віку і враховувати їх психофізіологічні особливості;
 - бути цікавими для дітей і включати різноманітні форми трудової діяльності в природі;
 - бути суспільно значущими і спонукати дітей до виконання людського боргу перед природою;
 5. бути екологічно доцільними і спрямовувати зусилля дітей на збереження природи рідного краю і планети взагалі.

Слід також брати до уваги й те, що в догляді за рослинами і тваринами результат може бути віддалений у часі, він не завжди має реально виражені й зрозумілі дітям ознаки. Турбота про живих істот потребує розвиненого почуття відповідальності, відчуття значущості своїх дій, їх систематичності.

Мотив праці для дошкільнят має бути зрозумілим, відповідати його інтересам, можливостям та потребам. Примусове залучення всіх вихованців до чергування в кутку природи, до роботи на ділянках знижує педагогічну цінність цих заходів. Кожна дитина повинна сама обирати час, тривалість й зміст діяльності.

У дослідженнях останніх років порушується проблема врахування статевих особливостей у сприйнятті дитиною довкілля, мотивації її поведінки й, зокрема, ставлення до праці у природі

Вважається, що дівчатка більше схильні доглядати за рослинами, а хлопчики обирають динамічніший вид діяльності - догляд за тваринами. Важливим моментом організації праці дитини у природі є не її учать в окремих

етапах трудового процесу, а можливість простежити наслідки своєї роботи від початку до кінця.

Здатність діяти послідовно й цілеспрямовано формується поступово й поетапно.

Спочатку наслідуються дії та поведінка дорослих. Ця риса, яка ґрунтується на притаманній дошкільному віку навіюванні, є для педагога потужним виховним засобом. На наступному етапі діти вчаться виконувати нескладні й зрозумілі їм дії та доручення. У такий спосіб виявляється їхня природна активність, нагромаджується життєвий досвід, розвиваються вольові якості.

Після виконання окремих, непов'язаних між собою дій, дитина має набути досвіду цілеспрямованої діяльності, коли ставиться певна мета, планується послідовність дій і досягається конкретний результат. Оскільки ж її рухи та вчинки ще слабо узгоджуються, дії непослідовні, обсяг знань та вмінь недостатній, то будь-яка її діяльність потребує цілеспрямованого впливу дорослих. Тут чимало важать схвалення проявів самостійності, наполегливості, прищеплення віри в себе, самоповаги, навчання самоконтролю та самооцінки.

Кожний вчинок є практичною дією, але не кожна практична дія є вчинком. Вчинок зумовлений життєвим досвідом особистості, що й визначає її активність у ставленні до навколишнього світу. Під активністю розуміють властиву суб'єктові самостійну форму руху, яка відтворює його здатність діяти у довкіллі.

У молодшому дошкільному віці дитина діє під впливом ситуативних почуттів і бажань, не усвідомлюючи їх. Старші дошкільники вже здатні пояснити свої дії. Варто виокремити прагнення дитини діяти так, як діє авторитетний для неї дорослий.

За умови цілеспрямованого виховного впливу старші дошкільнята здатні контролювати свої емоційні прояви, дотримуватися моральних норм поведінки. В них переважає пізнавальне ставлення до природи, що реалізується у пізнавальних видах діяльності - у спостереженні, експериментуванні,

моделюванні, грі та праці.

Отже, організовуючи працю дошкільнят у природі, слід спиратися на усвідомлення ними її значущості, забезпечувати добровільність у виборі її видів, а також урахувати статеві та індивідуальні особливості дітей.

Працю у природі слід розглядати як спільну діяльність дитини і дорослого.

2.2 Рослини і тварини кутка природи у закладі дошкільної освіти

Куток природи та город на території закладу дошкільної освіти - основна передумова організації спілкування дітей з природою та практичної діяльності з вирощування овочевих культур та догляду за ними.

На земельній ділянці діти звичайно працюють після денного сну. Як і в кутку природи, ця робота поєднується зі спостереженням і сприяє набуванню дітьми знань про рослин і тварин, удосконаленню їхніх трудових навичок і умінь, вихованню любові до праці.

Зміст і організація роботи дошкільників в кутку живої природи:

1. Основним напрямом діяльності дітей у кутку живої природи є проведення систематичних спостережень за ростом і розвитком тварин і рослин, проведення різноманітних дослідів згідно з навчально-виховними програмами (планування) організацією дослідницької діяльності дошкільнят.

2. Навчально-виховна та пошуково-дослідницька робота в кутку живої природи здійснюється відповідно плану, що складається на основі програми за якою працює заклад дошкільної освіти.

3. Вихователь відповідає за стан та умови утримання, зберігання рослин і тварин, організацію навчально-виховної роботи з дітьми в кутку природи, відповідає за створення і підтримання умов в кутку природи, які відповідають правилам техніки безпеки та санітарно-гігієнічним вимогам.

4. Вихователь, проводячи такі форми роботи в кутках природи як: заняття, спостереження, дидактичні ігри, доручення, чергування, праця, повинен

забезпечити дотримання дітьми правил техніки безпеки і санітарно-гігієнічного режиму, а також безпечну експлуатацію і зберігання обладнання, інвентаря і об'єктів рослинного і тваринного світу, що утримують в кутку природи.

5. Під час навчально-виховного та пошукового досліду роботу чи догляду за рослинами і тваринами кутка живої природи слід забезпечувати раціональний режим праці і відпочинку дітей.

6. Для закріплення знань дітей про сезонні зміни в природі і кутках природи всіх вікових груп слід вести спеціальні календарі. В молодших і середніх групах прості, де розміщуються нескладні ілюстрації, які відображають те, що в даний період відбувається в природі, малюнки дітей. В старших групах дещо складніше. В них діти відмічають значками погоду сьогоденного дня, малюнки дітей, що відображають стан природи в даний момент, ілюстрації, які відображають те, що характерне для даної кліматичної полоси.

Організація праці залежить від виду роботи, віку дітей і пори року. Деякі роботи на земельній ділянці можна проводити у формі занять з усією групою (чи підгрупою) проте формування трудових умінь і навичок повинне здійснюватися у повсякденній праці дітей. Різного роду доручення (епізодичні чи тривалі) дають окремим дітям, маленьким групам їх чи усій групі. У старшій групі запроваджують чергування дітей в кутку природи, на грядках і у квітнику.

Саме інтерес до праці в природі є одним з показників турботливого ставлення малюків до довкілля, тому важливо, щоб він не втрачався.

Необхідно систематично привертати увагу дошкільнят до змін, які відбуваються з ґрунтом, насінням, плодами які сходять на весні і таким чином сприяти очікуванню врожаю, прагнути так доглядати рослини які сходять, щоб скористатися їхніми плодами. Слід зазначити, що у місцевостях з погіршеним екологічним станом ґрунту, повітря і ґрунтових вод, овочів, які виростили на городі, можна використовувати лише для згодовування тваринам.

При цьому малюки не тільки оволодіватимуть трудовими навичками, а й

виявлятимуть турботу про тих, ким опікуються.

Для того щоб праця не стомлювала дітей, приносила їм радість і задоволення, завжди потрібно дотримуватися правил гігієни.

Влітку рекомендується працювати в нежаркий час - зранку чи надвечір. Під час роботи треба стежити, щоб пози дітей були правильними. При перенесенні води, поливалки чи відро дитина повинна тримати в обох руках.

Треба чергувати один вид роботи з іншим. Так, наприклад, садіння і прополювання можна чергувати з розпушування граблями і т.д. Треба стежити, щоб інвентар відповідав вікові і росту дітей.

Після будь-якої роботи, незалежно від того, де вона проводилася - на земельній ділянці чи в кутку природи, - діти повинні ретельно вимити руки з милом.

У добиранні культур для вирощування на городі слід надавати перевагу коренеплодам (морква, ріпа, буряк); бобовим (боби, квасоля, горох, соя); олійним (соняшник) та злаковим культурам (пшениця, жито, ячмінь, овес). Навесні педагог має розкрити малюкам цілий світ: як готуються зустрітися відпочивший за зиму ґрунт і насіння, як радісно спілкуватися з першими сходами, як приємно їх доглядати разом.

У кутку природи, на городі і квітнику, діти другої молодшої групи за допомогою вихователя поливають овочі і квіти. Якщо вихователь, даючи щоденні доручення, називає рослини: "Матвійчик сьогодні полле братики садові. Анічка полле нагідки", розпізнання дітьми квітів закріплюється. Закінчують поливання дорослі. В міру дозрівання овочів і ягід, вихователь показує дітям, як їх слід збирати.

Збирання першого врожаю редиски - велике свято для дітей. Кожній дитині слід виділити невеличку ділянку на грядці, показати, як виривати цей коренеплід, куди складати. Для вправ з розпізнавання овочів проводять гру "Дивовижна торбина".

У середній групі діти продовжують виконувати щоденні доручення по догляду за рослинами і тваринами в кутку природи і на ділянці (поливають рослини, розпушують землю, дають корм риbam і жабі).

Під час роботи на земельній ділянці - при поливанні, розпушуванні — слід звертати увагу дітей на різноманітні властивості ґрунту (сухий, вологий) і зміни у зовнішньому вигляді рослин до поливання, розпушування і після.

У старшій групі чергові продовжують доглядати за рослинами і тваринами у кутку природи, на городі та в квітнику.

За станом ґрунту діти визначають потребу в поливанні, розпушуванні. При поливанні рослин педагог повинен стежити за тим, щоб діти добре зволожували землю. Час від часу їх залучають до прополювання рослин, розпушування землі на грядках і клумбах, а потім до збирання овочів, ягід, насіння квіткових рослин.

Під час прополювання, прорідження рослин діти спираються на вміння відрізнити культурні (овочеві і квіткові) рослини від бур'янів.

Періодично, в міру розвитку рослин, вихователь з усіма дітьми розглядає квітки і клумби, звертає увагу дітей на особливості розвитку їх залежно від світла, тепла, добрив, пов'язує стан рослин з доглядом за ними. На городі діти позначають декілька плодів на рослинах огірків і помідорів і особливо оберігають їх. Восени ці насінини діти розкривають і переконуються, що в них виросло таке ж насіння, яке вони сіяли навесні.

В результаті роботи на ділянці у дітей формуються трудові навички, підвищується інтерес до рослин, відповідальність за доручену справу.

Куток природи влітку переноситься на веранду чи альтанку, значно поповнюється тваринами і рослинами, яких діти знаходять під час екскурсій чи в себе на ділянці. Діти в порядку чергування продовжують доглядати за живими об'єктами і можуть провести тривале спостереження за розвитком лялечки бабки та гусені метеликів, за жуками-плавунцями, равликами, за

жабами, ящірками, черепахами, їжаком.

Наприкінці літа діти на одному з занять розказують, як вони виростили кімнатні рослини з живців, овочі на городі, квіти у квітнику, ягоди в саду.

Працюючи у саду, квітнику, на городі, у кутку природи, діти привчаються до колективної роботи, набувають певних трудових навичок, у них виховується любов і повага до праці, почуття відповідальності за доручену справу.

Все це значно розширює кругозір дітей, збагачує їх знаннями про навколишній світ, виховує у них бережливе ставлення до природи і вміння бачити у ній прекрасне.

Отже, організовуючи трудову діяльність вихованців, педагог має зважати на їхні інтереси, уподобання, здібності, індивідуальні можливості. Відповідність природі дитини, її станам і настроям, адекватна індивідуальна й колективна мотивація стимулюють дошкільника до праці, дають змогу йому дістати задоволення від трудового процесу й досягнення мети. Без цього трудові доручення, чергування, колективна праця стають сумною повинністю.

2.3 Необхідні дієві фактори у формуванні позитивного ставлення до праці у дитини-дошкільника

Любов і повага до природи, рослинного і тваринного світу, бажання пізнати цей дивосвіт повинні закладатися у перші роки становлення особистості, тобто в дошкільному віці. Так само - любов до праці, а достеменніше - розуміння необхідності трудитися задля свого благополуччя і добробуту інших також формується на цьому етапі.

Вихованню в дітей активного і бережливого ставлення до природи сприяє догляд за тваринами, рослинами, які є в закладі дошкільної освіти. Вихователь повинен уміти організувати куток живої природи, створити для рослин і тварин умови близькі до тих, в яких вони живуть у природі. Крім того, він повинен оволодіти агротехнікою вирощування рослин на ділянці біля закладу

дошкільної освіти, у приміщенні. Приклад вихователя має вирішальний вплив на виховання у дітей навичок праці. Володіючи необхідними знаннями і уміннями, а також основними методами роботи, вихователь, який любить природу, зуміє зробити її могутнім фактором у всебічному розвитку дитини.

Праця - то широке поняття. Це, мабуть, найактуальніше, бо останнім часом не те що поваги чи інтересу до праці не має, а навіть елементарних знань та вмінь дітям не прищеплюють.

Задовольняти допитливість дітей, треба там, де це можливо, залучати їх самих до розв'язання різних питань. "Що морська свинка більше любить - буряки чи моркву?" - запитують інколи діти. "Погодуйте свинку буряками і морквою, і подивіться, що вона охочіше їсть", - повинен запропонувати вихователь. Активна участь дітей у розв'язанні поставлених питань розвиває у них допитливість і робить інтерес до природи стійкішим.

Наявність бодай невеличкої сільськогосподарської ділянки у край необхідна при кожному закладі дошкільної освіти. На ній малята старших груп разом з вихователем мають можливість вирощувати різні городні культури, злаки, лікарські рослини. Меншенькі діти допомагатимуть доглядати за городом (поливають), знайомитимуться з будовою рослин (листок, стебло, корінь, квітка, насінина), отримуватимуть знання про їхнє призначення. В такий спосіб діти поступово навчаються елементарних агротехнічних знань: перекопувати ґрунт, сіяти насіння, знищувати бур'яни, збирати врожай.

У моральному розвитку дитини особливе місце займає виховання у неї любові до різної природи і бережливого ставлення до живого. Дітям особливо близьке і дороге те, що вони самі виростили. Наявність у закладі дошкільної освіти тварин і рослин, які дитина доглядає і спостерігає, допомагає виховувати у неї такі якості, як бережливе ставлення до природи, любов і звичку до праці, відповідальність за доручену справу.

Оптимальні розміри сільськогосподарської ділянки у закладі дошкільної

освіти до 100м (10x10), а якщо такої можливості немає, то за "ділянку" може правити і підвіконня. Бажано вирощувати різні культури - коренеплоди, бульбоплоди, зелень, бобові, капусту. Окремо слід висівати зернові, лікарські, культури і, звичайно, квіти. Їх вирощують по всій території закладу дошкільної освіти у вигляді клумб, грядок, квіткових ваз тощо. Такий розподіл рослин полегшує роботу з догляду за ними, дає змогу провести з дітьми конкретні фенологічні спостереження, організувати заняття для кількох груп водночас.

Оскільки "мешканці" ділянки неоднакові заввишки, їх розміщують в два ряди – так, щоб одні рослини не заступали інші. Окрім безпосередньої роботи на землі, для дітей важливо на власні очі побачити, що таке сільськогосподарське виробництво. Тобто належить організувати екскурсію на ферму, тік, до саду, походи на лани де ростуть сільськогосподарські культури.

Міські діти, звичайно, не мають такої можливості, але їх можна повести на тепличне господарство, до господарства "Зеленбуду", просто до парку. Головне, щоб діти бачили, як працюють на землі люди різних професій, вчилися шанувати їх благородні справи.

Добре запросити, наприклад, пасічника або агронома до закладу дошкільної освіти - малюкам буде цікаво послухати їх розповіді. Обов'язково належить проводити тематичні заняття з використанням діафільмів, читанням віршів та оповідань про сільськогосподарську працю, проводити з дошкільнятами лабораторні дослідження.

Для виховання в дітей любові до праці, бережливого ставлення до природи треба навчати їх найпростіших прийомів вирощування рослин і догляду за тваринами. Дуже важливо при цьому, щоб діти мали радість від процесу і результату праці, щоб робота на земельній ділянці розвивала м'язи і зміцнювала їхню нервову систему.

Формуючи таку якість, як любов до праці, необхідно ознайомлювати дітей з роботою дорослих, виховувати повагу до їхньої діяльності. Перебування і

працю дітей на природі треба використовувати для зміцнення їхнього здоров'я і фізичного розвитку.

Отже, необхідно щоб діти навчилися відчувати прекрасне, з тим, щоб у подальшому своєму житті вони уміли сприймати світ у всій його красі і різноманітності.

2.4 Керівництво працею дітей дошкільного віку та безпека життєдіяльності під час праці в природі

Забезпечення гуманного підходу до організації та педагогічного керівництва посилююю працею дошкільників є важливою складовою гуманізації навчально-виховного процесу у закладі дошкільної освіти. При цьому гуманістична позиція вихователя має полягати в особливій увазі до становлення дитини як особистості. Тобто педагог повинен створити необхідні умови для того, щоб участь у посильних трудових справах викликала почуття задоволення, радості, сприяла формуванню основ особистісної культури, розвитку індивідуальних інтересів, уподобань і здібностей.

Для успішного розв'язання цих завдань важливе значення має включення дітей у сферу реальних, а не вигаданих турбот про інших людей, а також практичне застосування результатів їхньої праці.

Слід подбати і про посильність дитячої праці, враховуючи, що недостатнє навантаження не виробляє звичку докладати відповідні зусилля, а перевантаження викликає швидко втому, яка може спричинити негативне ставлення дитини до трудових завдань. Тому така праця має бути обмежена у часі 10-15 хвилин для дітей молодшого і середнього дошкільного віку і 25 хвилин - для старшого. Посильність трудових справ забезпечується також чергуванням змісту їх, адже в природі дитини властиве прагнення до зміни, чергування, поєднання різних видів діяльності.

Одна з головних умов реалізації завдань, спрямованих на розвиток

особистості дитини, - уміння педагога використовувати у спілкуванні з нею прийоми співробітництва, яке є альтернативою авторитарній позиції. Співробітництво вихователя і дітей - це форма демократизації і гуманізації їхніх взаємин, що передбачає взаємну активність, об'єднання зусиль у підготовці до трудових справ і їх виконання. Причому дорослий має усвідомлювати міру свого втручання і це здійснюється не для дріб'язкової опіки і диктату, а для пробудження активності дитини, спрямування її в потрібне русло.

Важливу роль відіграє моральний бік співробітництва - уміння ставитися до дитини з повагою, довірою, враховувати його інтереси, вселяти впевненість у собі, розуміти труднощі, співпереживати, вчасно допомагати, використовуючи педагогічно доцільні форми допомоги (пояснення, показ, нагадування, поради, запитання), визнавати роботу потрібною, корисною, об'єктивно й доброзичливо оцінювати її.

Особливе значення має тактика вихователя, яка передбачає залучення дитини до праці без примусу. Він повинен спрямовувати свою активність на те, щоб викликати добровільне бажання дошкільнят виконувати роботу певного змісту. Тобто важливо створити такі передумови і так організувати діяльність дошкільників, щоб вони сприймали її не як нав'язану, а як вибрану ними самими. Допоможе педагогам використання різноманітних способів залучення дітей до праці, а саме:

- ігровий характер постановки трудових завдань: наприклад, вихователь повідомляє, що Незнайко не може самостійно щось зробити і просить допомогти йому; або звертає увагу дітей на те, що треба "дати пити" рослинам; подібним чином можна організувати "День зеленої планети", "Майстерність працюючих гномиків" і т.д.;

- прохання: "Олю, якщо тобі не важко, допоможи, будь ласка, Ользі Петрівні, погодувати тваринок в кутку природи";

- розкриття значення результатів праці для самої дитини і для інших людей, а згодом підведення дошкільників за допомогою запитань до самостійних висновків про значення тих чи інших трудових справ: "Чому треба поливати кімнатні рослини?", "Навіщо годувати тварин?";

- звертання дорослого до дітей за порадою: "Давайте разом вирішімо, як ми назвемо наших тваринок в кутку природи?";

- використання звертань, які сприяють розвиткові у дітей почуття власної гідності і дають дорослому змогу спиратися на нього: "Діти, ви зможете погодувати нашу морську свинку? Чи ще рано доручати вам це - почекаємо, коли підростете?" або: "У горщиках з кімнатними рослинами треба розпушити землю, щоб повітря проходило до коріння і рослини краще розвивалися. Але зробити це слід обережно, щоб не пошкодити корінці. Хто впорається з таким завданням?". Іншого разу вихователь читає листа, нібито надісланого з іншого закладу дошкільної освіти де повідомляється про участь дітей у певних трудових справах, і запитує своїх підопічних, чи зможуть і вони навчитися цього;

- надання дитині права вибору завдання з кількох запропонованих: скажімо їй пропонують полити або герань, або фікус;

- надання змоги вибирати роботу за власним уподобанням під час праці (поливати, розпушувати, годувати тощо);

- опосередкований вплив на дитину використанням художніх творів, народних прислів'їв та приказок, життєвих прикладів;

- створення умов для спільної праці старших дошкільників і дітей середньої і молодшої груп, щоб викликати у малят інтерес до роботи старших, бажання навчатися цього й собі, а у старших - бажання піклуватися про менших.

Використання педагогом зазначених способів залучення дитини до праці дає їй відчуття свободи. І хоча вона, власне, робить те, що пропонує дорослий,

однак діє з власної волі, а не з примусу. Важливо також урізноманітнювати заохочувальні прийоми. Кожен вихователь, який творчо ставиться до своєї роботи, знайде й інші педагогічно доцільні способи організації добровільної дитячої праці.

Залучаючи дошкільника до виконання посильних трудових завдань, треба обов'язково враховувати його настрій, зацікавлення тим, чим він зараз зайнятий.

Якщо, дитина захоплено малює чи тільки но розпочав цікаву гру, доцільно дати трудове доручення пізніше, або запропонувати його комусь іншому.

Педагогам слід звернути увагу на негативні наслідки авторитарної позиції при залученні дитини до праці. Якщо дорослий не враховує її настрою, прагнень, нав'язує своє, вдається до примусу, сили - дорікань, погроз, покарань, це принижує гідність дитини, викликає негативні емоції, руйнує інтерес, вільне бажання.

Тактика співробітництва з дітьми передбачає спільне планування ходу кожної трудової справи. Вихователь попередньо визначає послідовність дій, але не повідомляє їх дітям, а планує разом з ними, ставлячи запитання: "З чого краще розпочати цю роботу? Що треба зробити потім?".

Організуючи колективну працю дошкільників, доцільно разом комплектувати підгрупи з правом вибору партнера. Так само спільно визначаються ділянки роботи для кожної підгрупи з урахуванням змісту виконуваного раніше.

Слід створювати умови для проявів активності у дітей і при підготовці робочого місця. Навіть організуючи порівняно нові для них справи, краще вдаватися не до конкретних вказівок, що саме знадобиться для роботи, а до проблемних ситуацій. Так, наприклад, варто запропонувати дітям самим вибрати необхідне обладнання і матеріал з наявного асортименту, відклавши те, що не підходить до цієї справи. При потребі можна використати навідні

запитання.

На етапі виконання дошкільниками роботи того чи іншого змісту вихователь відзначає успішні проміжні результати, стимулює бажання усунути недолік, довести розпочате до кінця. Тут допоможуть навідні запитання, висловлювання впевненості у тому, що дитина зможе зробити все правильно, конкретні поради, а при потребі й додатковий показ. Однак при цьому слід пам'ятати, що допомога не повинна переходити в надмірну опіку, а надається вона тоді, коли дитина не здатна сама (хоча й робить неодноразові спроби) подолати труднощі.

Якщо діти виконують ті трудові процеси, якими вже добре володіють, більш значущою з погляду виховання буде така тактика з боку педагога: коли він не обмежується контролем і наданням допомоги, а водночас бере на себе ту роботу, яка не відповідає віковим можливостям старших дошкільників (наприклад, переставляє великі горщики з кімнатними рослинами і т.д.). У ході праці співробітництво вихователя і дітей може полягати у співтворчості: спільно добираються матеріали за структурою, розміром тощо. Коли дитяча праця організована як колективна, контролює і допомагає не лише педагог, а й діти теж спостерігають за роботою одне одного, при потребі надають допомогу. При цьому дорослі втручаються тільки тоді коли взаємодопомога партнерів виявилася неефективною.

По завершенні роботи спільно обговорюється її хід. Велике виховне значення має акцентування на позитивному у діях дошкільників, відзначення успіхів дитини, а не зосередження уваги на недоліках, наближуватиме бажані зрушення у поведінці вихованців. Нехай діти перші висловляться щодо роботи однолітків і своєї власної. Якщо вони обмежуються загальними судженнями і не можуть дати повну характеристику зробленого, педагог навідними запитаннями спрямовує їхню увагу на виявлення різних сторін досягнутих результатів, відзначаючи прояви доброзичливості при оцінюванні роботи інших

дітей і спроби критичного ставлення до своєї праці.

Педагогічна оцінка має враховувати індивідуальні особливості вихованця. Особливої уваги потребують сором'язливі, невпевнені у своїх можливостях діти. Бажано помічати і схвалювати навіть незначні успіхи, уникати протиставлення поведінки і результатів праці різних дітей, бо це принижує одних і викликає зверхність в інших. Краще звернути увагу дитини на її власні досягнення: що у неї вже добре виходить, а чого ще треба вчитися. Важливо також привчати радіти з успіхів інших дітей. "Мабуть, вам усім приємно, що Діана змогла так гарно помити кімнатні рослини. Давайте привітаємо її з успішною роботою".

Оцінка педагога буде більш дієвою, якщо він передаватиме свою приязнь, радість чи здивування не тільки словами, а й мімікою, інтонацією, поглядом тощо. Щиро радіючи за дитину, показуючи, що пишається нею, вихователь посилює її позитивні емоції. Отже, співробітництво дорослого і дітей на різних етапах організації і виконання доступних дошкільникам трудових справ має свою специфіку, зумовлену конкретними завданнями, які розв'язуються на кожному етапі.

Гуманізація педагогічного керівництва працею дошкільників - це також створення сприятливих умов для формування морально цінних взаємин, які виявляються у співпраці, взаємодопомозі, співпереживанні.

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ДОШКІЛЬНИКІВ В КУТКУ ЖИВОЇ ПРИРОДИ

1. Основним напрямом діяльності дітей у кутку живої природи є проведення систематичних спостережень за ростом і розвитком тварин і рослин, проведення різноманітних дослідів згідно з навчально-виховними програмами (плануванням) та організації дослідницької діяльності дошкільнят.
2. Навчально-виховна та пошуково-дослідницька робота в кутку живої природи здійснюється відповідно плану, що складається на основі програми розвитку дитини «Українське дошкілля» (чи інших програм).

3. Вихователь відповідає за стан та умови утримання, зберігання рослин і тварин, організацією навчально-виховної роботи з дітьми в кутку природи, відповідає за створення і підтримання умов в кутку природи, які відповідають правилам техніки безпеки та санітарно-гігієнічним вимогам.
4. Вихователь проводячи такі форми роботи в кутку природи як: заняття, спостереження, дидактичні ігри, доручення, чергування, праця, повинен забезпечити дотримання дітьми правил техніки безпеки і санітарно-гігієнічного режиму, а також безпечну експлуатацію і зберігання обладнання, інвентаря та об'єктів рослинного і тваринного світу, що утримують в кутку природи.
5. Під час навчально-виховного та пошукового дослідження роботи чи догляду за рослинами і тваринами кутка живої природи слід забезпечувати раціональний режим праці та відпочинку дітей.
6. Для закріплення знань дітей про сезонні зміни в природі в кутках природи всіх вікових груп, слід вести спеціальні календарі. В молодших та середніх групах прості, де розміщуються нескладні ілюстрації, які відображають те, що в даний період відбувається в природі, малюнки дітей і т.д. В старшій групі дещо складніше. В них діти відмічають значками погоду сьогоденного дня, малюнки дітей, що відображають стан природи в даний момент, ілюстрації, які відображають те, що характерно для даної кліматичної зони і т.д.

Мета інструкції з безпеки життєдіяльності в ЗДО - зберегти здоров'я дітей дошкільного віку, забезпечити від травмувань, попередити їх небезпечні дії та вчинки під час перебування у закладі дошкільної освіти під наглядом вихователів, вдома або на вулиці, у громадських місцях та транспорті.

ІНСТРУКЦІЯ З БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ

1. Згідно з правилами внутрішнього розпорядку, що діють у закладах дошкільної освіти, з дітьми, які залучаються до проведення дослідницької роботи по догляду за рослинами та тваринами в кутку природи, проводяться відповідні бесіди та заняття.
2. Інструкція з безпеки життєдіяльності розробляється вихователями та методистом і затверджується завідувачем закладу дошкільної освіти. Діти

можуть бути допущені до роботи в куток природи лише після проведення вихователем бесіди чи занять, що дали дітям знання з правил техніки безпеки.

3. Навчально-дослідницьку роботу та догляд за рослинами і тваринами діти здійснюють лише в присутності дорослого.
4. Вихователь, який здійснює керівництво роботою дітей в кутку природи, несе повну відповідальність за дотриманням трудового законодавства, правил, норм, інструкцій з техніки безпеки та охорони праці.

Отже, якщо діти охоче приймають пропозицію вихователя виконати певне трудове завдання, дістають радість від роботи, самі звертаються з проханням призначити їх черговими чи дати якесь доручення, можна бути впевненим, що керівництво їхньою трудовою діяльністю здійснюється на основі гуманного підходу.

ВИСНОВКИ

Виховне значення природи важко переоцінити. Спілкування з природою позитивно впливає на людину, робить її добрішою, будить в ній кращі почуття. Особливо велика роль природи у вихованні дітей.

В закладі дошкільної освіти дітей знайомлять з природою, з тими змінами, які відбуваються в ній в різні пори року. На основі набутих знань формуються такі якості, як реалістичне розуміння явищ природи, допитливість, вміння спостерігати, логічно мислити, естетично, з цікавістю та любов'ю відноситись до всього живого. Любов до природи, навички бережного відношення до неї, турбота про живі істоти народжують не тільки інтерес до природи, але й сприяють формуванню в дітей кращих рис характеру, таких, як патріотизм, працелюбність, повагу до праці дорослих, які охороняють та примножують природні багатства.

Жителів куточка природи діти бачать кожного дня, що полегшує роботу вихователя, під його керівництвом діти систематично спостерігають та доглядають за живими організмами. В процесі догляду за ними діти отримують уявлення про багатство рослинного та тваринного світу на землі, про те, як ростуть та розвиваються рослини та тварини, які умови для них слід створювати. Вихователь вчить дітей порівняльному аналізу: порівнюючи тварин, знаходити подібність та відмінність між ними, спільне та різне в рослин, допомагає помічати цікаві особливості зовнішнього вигляду, поведінки тварин. Під час розглядання кімнатних рослин звертає увагу дітей на красу квітів та листя, на те, як рослини, що знаходяться в груповій кімнаті, і добре доглянутий акваріум прикрашають її. Все це сприяє формуванню в дітей почуття прекрасного.

В процесі систематичного догляду за рослинами та тваринами вихователь формує в дітей певні трудові навички, вчить уважно відноситись до мешканців

кутка живої природи, турбуватися про живі організми, укріплюючи таким чином в дітей інтерес до природи, наполегливість за досягнені результати.

Отже, найважливіше те, щоб праця не стомлювала дітей, а приносила їм радість і задоволення. Бо саме інтерес до праці в кутку природи є одним з показників турботливого ставлення малюків до довкілля, тому важливо, щоб він не втрачався.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баластрик Г. Організація практичної діяльності дітей в природі / Г.Баластрик // Дитячий садок. – 2011. – 25-26 с.
2. Ведмеденко Д. В. Від інтересу до працьовитості / Д. В. Ведмеденко // Дошкільне виховання. – 2008. – №4 – С.12-14.
3. Веретенникова С. О. Ознайомлення дітей дошкільного віку з природою / С. О. Веретенникова. – К.: Вища школа, 1979. - 246 с.
4. Галицький А. Щоби пернатий улюбленець був ситим та здоровим / А. Галицький // Порадник. - 2004. - 28 серпня.
5. Глухова Н. Весняні турботи на городі / Н.Глухова // Дошкільне виховання. – 2002. - №3 - С. 6-8.
6. З. Н. Борисова, Г. В. Беленька, М. А. Машовець. Виховання дошкільника в праці / З.Н.Борисова. – 2-е вид., стер. – К.: ВПОЛ. - 2002. – 112с.
7. Кисіль Н. Цей веселий папуга / Н. Кисіль // Телеекспрес. – 2003. – 28 березня.
8. Кузик О. Красуня бегонія / О. Кузик // Порадник. – 2006. – 13 жовтня.
9. Кузик О. Торитла у квартирі / О. Кузик // Порадник. – 2005. – 9 липня.
10. Пастернак О. Весняні роботи в саду / О. Пастернак // Порадник. – 2006. – 27 жовтня.
11. Плохій З. Формування екологічно мотивованої діяльності дошкільнят / З. Плохій // Дошкільне виховання. – 2005. – №7 – С. 19-21.
12. Швайка Л.А. Організація трудової діяльності в дитячому садку / Л.А.Швайка. – Х.: вид. група «Основа», 2008. – 187.
13. Шубінець І. Як врятувати рослини від спеки? / І. Шубінець // Порадник. – 2006. – 14 жовтня.